

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
географічний факультет, Військовий інститут

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
географічний факультет

Одеський національний університет імені І.І.Мечнікова
геолого-географічний факультет

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна
кафедра туристичного бізнесу та країнознавства

Волинський національний університет імені Лесі Українки
кафедра туризму та готельного господарства

Ужгородський національний університет
факультет туризму та міжнародних комунікацій

Луцький національний технічний університет
кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

Мукачівський державний університет
кафедра географії та суспільних дисциплін

Київський національний лінгвістичний університет
кафедра психології і туризму

Економічний університет у Катовіцах

Сілезький університет у Катовіцах
Інститут суспільно-економічної географії і управління простором

Верхньосілезька академія імені Войцеха Корфантего

Управління туризму та промоцій Київської міськдержадміністрації

Асоціація в'їзних туроператорів України

Київське військово-історичне товариство

Інститут досліджень діаспори

ВІЙНА ТА ТУРИЗМ

Матеріали
міжнародної науково-практичної конференції
Київ, 11 листопада 2022 р.

УДК 338.48:355.422(477:470)(082)

В42

Війна та туризм: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 11 листопада 2022 р.) – К.:ТОВ «Геопринт»,2022. – 319 с.

*Рекомендовано до друку Вченою радою географічного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
протокол № 3 від 25 жовтня 2022 р.*

*Рекомендовано до друку Вченою радою Військового інституту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
протокол № 3 від 17 листопада 2022 р.*

Рецензенти:

Мальська Марта

докторка економічних наук, професорка

Львівський національний університет імені Івана Франка

Король Олександр

доктор географічних наук, професор

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Антоненко Володимир

доктор географічних наук, професор

Київський університет культури

ISBN 978-617-674-060-5

Збірка матеріалів міжнародної науково-практичної конференції містить його програму та результати студіювань науковців, педагогів, аспірантів і студентів різних регіональних центрів, а також практиків туризму. У публікаціях висвітлюються та аналізуються питання впливу воєнних дій на туристсько-рекреаційний потенціал території, втрат туризму через російсько-українську війну, воєнного туризму як навчальної дисципліни, глобальних викликів для України та світу війн та воєнних конфліктів, резильєнтності туристської індустрії під час війн та воєнних конфліктів, впливу на міжнародний туризм українсько-російської війни, етноксеногенного потенціалу воєнно-історичного туризму та об'єктно-предметної сутності цієї складової воєнного туризму, фортифікацій в туризмі (потенціал, використання та перспективи), ризик-менеджменту в туризмі (фактор війн та воєнних конфліктів), а також фактор російсько-українських війн та воєнних конфліктів в гуманітарному проєкті «Місця пам'яті на мапі України».

© Винниченко І., упорядкування, 2022

Цуй Д., Смирнов І.	
Накано Такеко – японська Жанна Д'арк.....	228
Денисик Г., Кізюн А., Атаман Л.	
Ландшафти воєнного походження: термінологія та її використання в туризмі.....	232
Гончарук О., Лисенко В.	
Психологічні чинники екскурсійної діяльності на місцях темного та воєнно-історичного туризму.....	234
Шамара І., Моргуненко О.	
Воєнний туризм як перспективний напрям розвитку туризму в Україні.....	237
Меліхова Т.	
Сучасні реалії формування і розвитку воєнного туризму в Україні.....	240
Лисенко В.	
Військовий туризм в часи миру та війни.....	241
Барвінок Н.	
Воєнний туризм як сучасний напрям розвитку туризму в Україні.....	243

Ризик-менеджмент у туризмі: Фактор війн та воєнних конфліктів

Любіцева О., Кочеткова І.	
Кризовий менеджмент у післявоєнному туризмі.....	247
Мацука В.	
Ризик-менеджмент у туризмі воєнного часу.....	250
Кучай О.	
Особливості управління процесами ризик-менеджменту на підприємствах туристичної галузі в умовах війни.....	253
Смирнов І., Любіцева О., Винниченко І.	
Співпраця України з ЄС та НАТО у транспортно-логістичній сфері: геополітичні та єврологістичні проекти.....	256
Кривенкова Р.	
Особливості ризик-менеджменту в туризмі.....	262

Резильєнтність туристської індустрії під час війн та воєнних конфліктів

Кирисюк А.	
Концепт резильєнтність та об'єктивізація в його структурі компонента «воєнний конфлікт».....	266
Дехтяренко С.	
Чи потрібен внутрішній туризм під час війни або Як працює туристична агенція «Патріот» під час війни.....	267
Грищук Ю.	
Резильєнтність представників різних лінгвокультур під час воєнних конфліктів: корпусно-експериментальна діагностика.....	269

9. *Заячківська Г., Сікула А.* Військовий туризм як один з перспективних напрямків післявоєнного розвитку туризму в Україні // Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення: Матеріали міжнар. науково-практ. конференції (Львів, 1-2 червня 2022 р.). – Львів: Видавництво ЛТЕУ, 2022. – С. 267-269.
10. *Артюх К.* Туризм воєнного часу: хто і як їздить подорожувати з України. URL: unian.ua/tourism/lifehacking/turizm-voyennogo-chasu-hto-i-yak-jizdit-podorozhuvati-z-ukrajini-11925096.html

Барвінок Наталія

ВОЄННИЙ ТУРИЗМ ЯК СУЧАСНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Незважаючи на те, що з 2014 року триває російсько-українська війна, туризм в Україні все ж розвивався на достатньо високому рівні. Повномасштабне вторгнення росії на територію України 24 лютого 2022 року стало одним з найбільшніх викликів для туристичної сфери, та і для всієї країни в цілому. Ці події призвели до кардинального зменшення, а в деяких регіонах і взагалі зникнення, туристичних потоків, що в свою чергу негативно позначилось і на економіці країни.

Проте, враховуючи досвід країн, які пройшли шлях відновлення після воєн, в Україні набуватиме перспектив поширення нові види туризму, що пов'язані з воєнними діями, що відбувались на території країни, та пам'яттю всіх постраждалих. Одним з таких видів туризму є саме воєнний туризм, для розвитку якого крім об'єктів, що утворились під час російсько-української війни починаючи з 2014 року, є маса об'єктів, що збереглись ще з часів попередніх воєн.

Початок російсько-української війни ще у 2014 році (анексія АР Криму, окупація Донецької та Луганської областей та проведення там активних бойових дій), повномасштабне вторгнення росії на територію України 24 лютого 2022 року стали причиною масштабних руйнувань міст та сіл, створення оборонних споруд, виникнення певних ландшафтних утворень в процесі активних бойових дій (вибухи, випалювання, затоплення тощо), залишків зруйнованої зброї та масштабні поховання постраждалих. Все назване є ресурсною базою для розвитку воєнного туризму на території України у повоєнний період.

Питання воєнного туризму у своїх дослідженнях піднімали такі дослідники як Д. Вентер [1], М. Храсовські та К. Ноерес [2], М. П. Кляп та Ф. Ф. Шандор [3], В. Кушнарьов, О. Поліщук [4], А. Мельник [5, 6], Д. Каднічанський та М. Каднічанська [7] та інші Проте, в туризмознавстві нема єдиного підходу

щодо визначення воєнного туризму, класифікації його підвидів та визначення ресурсного забезпечення, яке буде основою у його забезпеченні.

Найбільш вдало, розмежовують поняття «воєнний» та «військовий» Д. Каднічанський та М. Каднічанська, де вказують, що поняття «воєнний» (стосується війни, пов'язаний з нею) є набагато ширшим за «військовий» (стосується війська, військово-службовця) [7].

В даному випадку пріоритетним ресурсами для розвитку туризму об'єктом для розвитку туризму є наслідки війни, тому і туризм, який може розвивати на основі воєнних подій та має більш широкий спектр ресурсного забезпечення має називатись воєнним.

Вони пропонують загальний вид туризму, пов'язаний із відвідуванням воєнно-історичних та військових об'єктів, називати мілітарним (воєнним) туризмом. В свою чергу, мілітарний (воєнний) туризм, на думку вчених, слід розділити на три групи: воєнно-історичний, військовий (військово-пригодницький) та військово-подієвий (табл. 1) [7].

Таблиця 1

Класифікація воєнного (мілітарного) туризму
за Д.Каднічанським та М. Каднічанською [7]

Мілітарний (воєнний) туризм		
Воєнно-історичний туризм	Військовий (військово-пригодницький) туризм	Військово-подієвий туризм
оборонні споруди; місця битв; музеї, меморіальні комплекси; пам'ятники, військові поховання.	зброярський туризм; проживання у війську; мисливський туризм таборування; страйкболо, пейнтбол	військово-історична реконструкція; військово-історичні фестивалі.

Враховуючи різницю між ресурсним забезпеченням, яке є необхідним для організації та розвитку цих видів туризму, зауважимо, що саме для воєнно-історичного туризму є характерним відвідування оборонних споруд, місць битв, пам'ятників, військових поховань, меморіальних комплексів та музеїв. Тому, враховуючи активні воєнні дії, які на сьогоднішній день відбуваються на території України, масові руйнування населених міст і сіл, масові поховання населення та військових, що боронили цю територію, створення братських могил, оборонні споруди та місця найзначущіших битв в післявоєнний період будуть

мати важливе значення для розвитку саме такого напрямку воєнного (мілітарного) туризму як воєнно-історичний туризм.

В зонах ведення активних бойових дій в російсько-українській війні на території України створюється велика кількість оборонних споруд, які відіграють важливе місце у збереженні життя військових та в перебігу битв. Варто зауважити, що кожна така оборонна споруда вже супроводжується, а в майбутньому буде ще більше, історіями перебігу битв та збереження життя або жителів, або військових. Такі оборонні об'єкти ввійшли в історію як фортеці і в післявоєнний період мають стати історичними пам'ятками, що крізь роки передаватимуть пам'ять про силу та мужність українських захисників, які незламно стояли на захисті не однієї фортеці, а всієї України.

В організації воєнно-історичного туризму не останнє місце займають місця битв, особливо, якщо це місця найбільших кривавих баталій, де відбулися певні історичні переломні моменти. Проте, враховуючи довоєнний розвиток воєнно-історичного туризму, таким місцям виділялось не особливе місце, і максимально, що можна було там побачити – це захований у кущах пам'ятний знак. Проте, мандрівки такими місцями мають особливе значення у відтворенні звитяги та мужності захисників України, тому важливо в таких місцях встановлювати меморіали, музеї, де буде збережено та відтворено більш детально історичні події та битви, що відбувались у цій місцевості.

Звичайно, кожна війна, а тому і місця проведення важливих битв завжди супроводжуються жертвами, тому створення пам'ятників, братських могил, поховань, меморіалів завжди мають місце. Такі об'єкти мають є надзвичайно важливими, адже несуть історичне значення в збереженні та вшануванні пам'яті як загиблих та постраждалих, так і подій, що тут відбувались в цілому.

Також меморіальні комплекси – це важливі об'єкти для вшанування пам'яті постраждалих мирних жителів, роль яких показати страшні наслідки війни та масовість несправедливого вбивства.

Метою воєнно-історичного туризму у післявоєнний період має бути вшанування пам'яті всіх постраждалих та демонстрація українцям і всьому світу наслідків та жорстокості російсько-української війни, яка триває ще з 2014 року. Крім того, саме через історичну пам'ять про воєнні події має відбуватись патріотичне виховання як молоді так і дорослого покоління задля формування особистості, наділеної громадянською відповідальністю, національною самосвідомістю, високими духовними цінностями, родинними і патріотичними почуттями.

Виховний процес має відбуватись через відвідування таких місць, проведення інформаційно-просвітницьких виховних годин, зустрічі з учасниками

бойових дій, так і через залучення молоді та дорослого покоління співпраці із музеями. Адже, створення пам'яті про воєнні події та виховання соціально відповідального та патріотично спрямованого майбутнього покоління – завдання всього українського народу і кожного жителя окремої місцевості.

1. Venter D. Examining military heritage tourism as a niche tourism market in the South African context. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, Volume. 2017. № 6 (1)
2. Hrusovsky M., Noeres K. Military tourism. *The Long Tail of Tourism: Holiday Niches and their Impact on Mainstream Tourism*. 2011. P. 87–94.
3. Шандор Ф.Ф., Кляп М.П. Сучасні різновиди туризму: підручник. – К.: Знання, 2013. – 334 с.
4. Кушнар'юв В., Поліщук О. Мілітарі-туризм як інноваційний напрямок екстремального та пізнавально-розважального туризму. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв*. 2018. №1. С. 107–118.
5. Мельник А. Нестандартні види туризму. Особливості функціонування військового туризму. *Краєзнавство, географія, туризм*. 2012. № 16. С. 3–5.
6. Мельник А. Нестандартні види туризму: особливості функціонування військового туризму. *Київський збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2011. № 33. С. 350–353.
7. Каднічанський Д., Каднічанська Н. Мілітарний туризм: проблематика термінології та класифікації. *Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід: матеріали XIV Міжнародної наукової конференції (Львів, 9 жовтня 2020 р.)*. Львів, 2020. С. 132-138.